Universal Declaration of Human Rights - Kasem

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, http://www.unicode.org/udhr.

LOGO BANA TIGISIM NABIINA NWE-LAO WADE

PULIM

De na sε we nabiina ŋwea de logo baŋa chega chwoŋa wadɛ maama kugu zege logo maama wopwolo, de chega de yezura baŋa ne.

De na sɛ we de na ba tɔge chega chwoŋa to mo jaane nikantɔgɔ de tigura de popɔra ko twi nabiina laŋa ne, ye nabiina maama yaa lage se wopwolo de yezura yaa taa wora.

De na sε we noono maama taa tei o tete se tigura de popora ye taa wora, fefeo de peenem ηwaane, se wadε sem ja kuri.

De na se we teene maama taa jege wolim, de ni seem de mimoro.

De na sε we "UN Charter" tɔnɔ kom paŋe ko sɛ wadɛ sem ŋwea wolim ŋwaane se baara de kaana taa ye bedwe logo ywonni de wopwolo de yezura ŋwaane.

De na sε we UN Tigisim teene dem maama ke nimɔrɔ se chega chwoŋa wadɛ sem ja kuri nabiina zula de wopwolo ŋwaane.

De ta na se we ko yaa lamma lanyerane se de ni wade sento kuri se ko ja wopwolo de yezura ko ba logo baŋa.

De Laam wo se we

"General Assembly" dem pe

Logo Baŋa Tigisim Wadɛ sem se ko taa ye woŋ-kolo kodoo na wo woli ko ja wopwolo de logo fɔgem de yezura na wo pa nabiina ŋwea taa jege kuri logo baŋa maama ne to.

Wadaa 1

Ba loge nɔɔna maama se ba taa ye bedwe mo ba ŋwea de ba chega seini, ye fefeo teira kɔtaa. Wε pε ba swa de boboŋa mo se ba taa ye nubiu daane ye ba jege da ŋwaŋa.

Wadaa 2

Logo baŋa tigisim wadɛ sem pɛ chwoŋa se nɔɔno maama taa jege chega chwoŋa na wo pa ba ŋwea taa jege zula to. Wadɛ sem ta we ba ba fee nabiinu o chega chwoŋa ne naa ba chɛɛse o dwi o yetana, o logo lane, o wɛ jɔɔnɔ naa o boboŋa ŋwaane. Wadɛ sem ta we ba ba jege se ba taa chɛɛse nɔɔno we o ye baaro naa kaane, kwoo o jejegero naa ba na loge o mɛ to ŋwaane.

Wadɛ sem ta tage se woli da we popɔra ba jege se ka taa wora nabiina laŋa ne ba teo politiksi naa ko wadɛ naa ko na ye kolo to ŋwaane. Naa ba pɔɔre nɔɔno we o nwoŋi teo kolo ta na wo vere ko tete to ŋwaane.

Wadaa 3

Ko ye noono maama chega chwona mo se o taa nwe ye fefeo naa foonee teira.

Wadaa 4

Wadaa kam we nabiin-yeiku naa kaba totona naa kaba pipio daa ye taa wora logo bana ne.

Wadaa 5

Ba ba jege chwona se ba pa noono yaare cham yerane ko na wo mane se nabiinu yaare tei to.

Wadaa 6

Noono maama ye nabiinu mo o ze paŋ o wo mɛ maama logo baŋa yoba. Logo baŋa wadɛ sem maama yiga ne, wadaa teira na wo ta we o dae nabiinu.

Wadaa 7

Nabiina maama ye bedwe mo wadaa yiga ne. Wadaa choo noono maama mo; ka ba poore noona ka yaga. Ka kwoli nabiina maama mo se wolo wolo ye cheese o dwon.

Wadaa 8

Noono maama wae o saŋ noono o dwoŋ koote delo maama wone nenɛɛne ko tu na ke o choge teo kom wadɛ selo na pa noono wom ŋwea ywona to.

Wadaa 9

Ba baa wane ba ja noono yoo yerane ba gare ba ke o peena diga naa ba zeili o o teo ne pa o vo zoora te-gaa ne.

Wadaa 10

Ba na jaane noono fee wora se ba di o sareya koote ne lanyerane ko man de teo kom wade na tini tei to ba ni o seene o choge naa o wo choge.

Wadaa 11

- 1. Ba na jaane noono we o choge o mane waarem ba na wo di o bora tata ba ba jege chwona ba te we choge fee wora se ba pa ko tu chwona se o ja loya de sareya tiina se ba woli o se ba di taane dem koote ne.
- 2. Ba baa wane ba ta we noono yaa ke o choge naa ba ta we o ve se o yaa ke kolo na maŋe keim chega chwoŋa ne to, ye ka maŋa ne wadaa yaa teira ko ŋwaane. Ko kwaga ne tata ba baa wane ba pa noono waarem na dage de dwoi waarem delo dwi o deim yaa na wo jwoŋ o na choge maŋa kalo to.

Wadaa 12

Ba ba jege chwoŋa ba daane nɔɔno yɔɔ yerane o boboŋa keiri seini, naa o diga tiina, naa o sɔŋɔ de o pwola totoŋa seini. Ba nam ba jege chwoŋa ba ke o kekeo kolo na wo chɔge nɔɔno wom yu to. Wadaa kanto choo nɔɔno maama mo o kekeo maama seini, ye daanem teira.

Wadaa 13

- 1. Noono maama wae o beiri o bobona na lage tei ye o zoore o bobona na lage mε maama to, o teo ne.
- 2. Noono maama wae o nwon teo de teo, naa o tete teo ne o beiri o vei teo kodwon ye o jwoora.

Wadaa 14

1. Noono wolo maama na nε chem o teo ne, o wane o duri o vo o taa zoore sateene dedwonna ne o wopwolo de yezura ηwaane.

2. De ko de, o cham dem na dae nensene politiksi lana ne ko wo taa chamma se o duri o nwon. O na choge teo kom wade ge mo naa o kekeo kom na wo de UN wade sem na mane tei to sateene dedwonna baa se de jwon o mole mole.

Wadaa 15

- 1. Noono maama jege teo, o na nwoη mε.
- 2. Ba baa wane ba zeili noono o teo ne, naa ba fee o se o ye leiri teo o bobona na lage tei to.

Wadaa 16

- 1. Baara de kaana na bege ba ti to wae ba di daane ye ba yetana, naa ba na nwoŋ tekolo, naa ba na tɔge Wεchoŋa kalo dwi to baa wane ko cheiŋi ba se ba ye di daane ba lɔ sɔŋɔ. Ye ba kadiri seini ba maama ma daane, ba zora de ba ŋwea seini, ye ba wae ba yage daane maŋa de maŋa, ba tete boboŋa na lage tei.
- 2. Kadiri wio ye baaro de kaane tete yerane na sɛ se ba zo daane, ye ko dae we nɔɔno mo fee ba to.
- 3. Sɔŋɔ tiina baaro de o kaane de o bu mo ye sayu kugu takeiri wone. Konto ŋwaane tekeiri dem de teo kom maama jege se ba taa ni ba baŋa ne mo, ba taa choo ba wolwanno maama wone.

Wadaa 17

- 1. Noono maama wae o jege o tete nyoone wonno, naa o de o badwonna wae ba tei wonno daane.
- 2. Ba baa wane ba vere noono wonno naa ba pa se o ye taa lage wonno.

Wadaa 18

Noono maama wae o boŋ o na lage tei. O wae o ke o boboŋa keiri, o wae o toge Wɛchwoŋa kalo dwi o na lage to; o nam ta wae o leiri o Wɛchwoŋa naa o boŋem o yerane naa o de kogo, ye o bere noona Wɛchwoŋa kam o taane de o totoŋa seini.

Wadaa 19

Noono wae o noone o bobona na lage tei. O wae o tε kolo maama o na bone o yu ne, ye noono ba jege chwona se o cheini o ni. O wae o beiri labaare o bobona o daare o pae labaare dwi maama labaare tonno de walese bam maama wone se de jage jei mamma.

Wadaa 20

- 1. Noono maama wae o toge o zoore asemble naa tigisim dwi maama na ye yezura tigisim to.
- 2. Ba baa wane ba fee noono se o zo tigisim delo o na ba lage to.

Wadaa 21

- 1. Noono maama wae o toge o di o teo gomente paare; o nam ta wae o toge o voti o kuri noona o ke gomente dem wone.
- 2. Noono maama wae o jwon wolim delo o teo gomente na jege de woli de noonbia maama to, ko ma da ko ma da.
- 3. Gomente maama dam wo taa toge de noonbia kwora na we tei to mo. Noonbia bam kwora kam mo yei ni ka bere noonbia bam na wo kuri ba gomente dem paare tiina tei to. Kurim dem jege se ko dɛ voti lao naga mo, se noono maama voti o bobona na laga tei to, ye se ko dɛ voti wadaa kam naga chekke.

Wadaa 22

Noono maama teo gomente jege se de taa choo o nwea lana ne de de dam, de de naduni dedaane de na jege nimoro tei de sateene dedwonna to se ko pa noono wom nwea ja kuri se o wane o ji noono lanyerane.

Waada 23

- 1. Noono maama wae o ke toton; o wae o kuri o bobona na de toton delo, ye fee wora se toton dem taa jege kuri na pa o ywonni de wopwolo ye o ba lia we ba wo zan ba le o toton dem ne to.
- 2. Noono maama ka, ye ko ba chuli o na ye wolo dwi to, jege se o taa jwoŋ ŋweo na mae de o totoŋ dem dam na mae tei to mo.
- 3. Wolo maama na toŋa ko maŋ se o ŋweo taa ye zegere se ko wane ko ni o tete dedaane o diga tiina lanyerane. Ko ta maŋ se o taa nɛ fee o totoŋa jei ne.
- 4. Noono maama wae o toge o zoore totoga jei tigisim yalo na wo woli o o totoga laga seini to.

Wadaa 24

Nɔɔno maama jege chwoŋa se o taa jege sio de sio maŋa, dedaane hawase bagera o na o ke totoŋa jei ne to; ye o ta wae o jwoŋ daa bem wone o jeini sɔŋɔ ne o sia ye ba baa le o ŋweo wone.

Wadaa 25

- 1. Fee wora se noono maama taa ŋwe ŋwea na jege kuri ye ka ywoma ka pae o tete de o diga tiina to. Ko maŋe se wodiiru, zora jei, assibita na ni yezura seini to dedaane won-telo maama na wo woli pa se ŋwea taa ywoma to taa wora. Fee ta mo wora se wolim taa wora ko pae noono maama nenεεne o na ba toŋa, o na weela, naa o na jigi nabwom jaweo ŋwaane, o na ye badeim naa kadeim, o na kwe naa noono na ye zore tu, o ware se o ni o tete baŋa ne.
- 2. Fee wora se ba taa fage ba ni niina de bia baŋa ne lanyerane. Bu maama, o jege kwo yoo o ba jege kwo yoo, ko maŋe se ba ni o baŋe ne mo ba woli o se o ke nɔɔno.

Wadaa 26

- 1. Noono maama jege chona se o ke sikuuli. Sikuuli veina, ko zege prameiri sikuuli ko vo yi Junia Sekondeiri Sikuuli, wo taa ye zeera mo, ye ko ta ye fefeo mo se bu maama vo sikuuli se ko yi konto. Tekenekal Sikuula de totona berem sikuula neneene Koleja de wo taa wora se balo na wo vo da to vo. Univesiti de sikuula kamuna yadwonna de wo taa wora se balo na paase ba teesa lanyerane to vo.
- 2. Sikuuli veina naa tɔn-yeino ye se ko pa nɔɔno swa mo poore se o wane o lɔre kolo maama na lana ko pa nabiino se ko ja wopwolo de yezura ko ba to. Ko jege se ko ja nimɔrɔ de badwono mo ko ba de sateene logo bana ne, de nabiina dwi maama de wɛjɔɔna dwi maama se ko zeini logo bana tigisim totona dwi maama na woli logo maama yezura to.
- 3. Tiina jege chwoŋa se ba kuri ba na wo taa lage se ba bia zamese tɔnɔ sikuuli delo dwi wone to.

Wadaa 27

- 1. Noono maama wae o toge o ke o nabaara kekeo o na lage tei, de keina yadwonna, de "Science" na jaane wodonno telo maama ko ba nabiina jirim naa wolim ηwaane to.
- 2. Noono maama na popone o tono o na yei kolo maama logo lam ŋwaane to, fee wora se ba zeini naa ba woli o se o nε ko maana.

Wadaa 28

"United Nations" nia yanto ye se ko pa nabiino maama logo baŋa wolim, de wopwolo de yezura mo.

Wadaa 29

- 1. Noono maama jege fee totona se o ke o na zoore takeiri delo maama ne to se ko pa se o taa ye noon-nwem se o nwea ke ywonni.
- 2. Nɔɔno fee totona keiri wone o jege se o dε wadε sem na lage tei to mo. O ba jege se o ke o gaale naa o ke o chɔge badwonna wo. O nam ba jege chwona o ke o chɔge kɔgɔ ywonni de nɔɔno wopwolo, kɔgɔ zula nwaane.
- 3. Noono maama na toge nabiina ŋwea de logo baŋa chega chwoŋa wadɛ sento o jege se o toge "United Nations" na lage se ko dɛ tei to mo.

Wadaa 30

Nɔɔno, naa nɔɔna, naa teo ye zaŋ ba boŋe we ba wo wane ba ke woŋo se ko leiri naa ko chɔge nia yanto ba na tiŋ tɔnɔ konto ne to.